

Кулак Н. В.,
кандидат наук із державного управління,
доцент кафедри приватного та публічного права
Київського національного університету технологій та дизайну

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО ДОГОВОРУ

LEGAL ASPECTS OF A SHAREHOLDERS' AGREEMENT

У статті досліджується поняття «корпоративний договір», визначається правова природа корпоративного договору.

Аналізуються зміни законодавчої бази сфери регулювання корпоративного права, досліджуються особливості правового регулювання відносин, що виникають у рамках корпоративного договору. У проведеному дослідженні висвітлюються особливості правового регулювання корпоративних відносин.

Ключові слова: договори про спільну діяльність, корпоративний договір, акціонерний договір, корпоративні права, управління корпоративними правами.

В статье рассматривается понятие «корпоративный договор», определяется правовая природа корпоративного договора.

Анализируются изменения нормативно-правовой базы сферы регулирования корпоративного права, исследуются особенности правового регулирования отношений, возникающих в рамках корпоративного договора. В проведенном исследовании раскрываются особенности правового регулирования корпоративных отношений.

Ключевые слова: договора о совместной деятельности, корпоративный договор, акционерный договор, корпоративные права, управление корпоративными правами.

The article examines the concept of “corporate contract”, determines the legal nature of the corporate agreement. It analyses changes in regulatory framework of corporate legislation.

The author has analyzed domestic normative legal base aimed at ensuring the legal regulation of corporate relations. The peculiarities of legal regulation of the relations under a corporate contract are disclosed.

Key words: agreements on joint activity, corporate agreement, share agreement, corporate rights, corporate rights management.

Дієвий механізм управління компанією є важливим критерієм забезпечення прибутковості бізнесу. Досконалість правової системи забезпечення прав учасників та акціонерів корпоративних об'єднань є запорукою створення сприятливих умов для залучення додаткових інвестицій в економіку країни. Створення прозорих умов корпоративного управління забезпечить на документальному рівні закріплення відповідних специфічних прав учасників та акціонерів товариств шляхом встановлення додаткових гарантій захисту їх прав, що на практиці покращить інвестиційний клімат, а в теорії створить умови для подальшого розвитку правового інституту корпоративного договору.

Правова проблема сфери корпоративного управління знаходиться у площині відсутності сформованої практики регулювання правовідносин учасників юридичної особи корпоративного типу шляхом укладення корпоративних договорів.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо корпоративних договорів» від 23.03.2017 р. № 1984-VIII (далі – Закон про корпоративні договори) [7] та Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.02.2018 р. № 2275-VIII (далі – Закон про товариства) [8] ввели низку важливих позицій щодо регулювання діяльності у сфері корпоративного права.

Законодавець законами «Про корпоративні договори» та «Про товариства» заклав законодавче підґрунтя для створення правового механізму захисту корпоративних прав, а саме:

– ввів нормативне визначення корпоративного договору;

– закріпив поняття безвідкличної довіреності корпоративних прав, ввів нормативне поняття значних правочинів та правочинів із заінтересованістю;

– спростив та деталізував процедури державної реєстрації змін, пов'язаних із відчуженням часток та зміною складу учасників корпоративних відносин.

Проте жодне законодавство не гарантує абсолютного захисту прав суб'єктів права. Найбільші гарантії завжди забезпечує комплекс факторів, найважливішими з яких є відповідні норми права та дії, спрямовані на створення умов забезпечення правового захисту.

У сфері питань, які стосуються договорів, завжди важливим для створення умов забезпечення інтересів суб'єктів права є момент договірної регулювання окремих способів здійснення своїх «договірних» прав.

З огляду на вищезазначене стає зрозуміло, що для правозастосовної практики визначення сутності корпоративного договору має важливе значення.

Дослідженням аспектів сутності корпоративного договору було присвячено доробки таких науковців: О.А. Беляєвича, В.А. Васильєвої, І.В. Венедиктової, О.М. Вінника, М.К. Галянтича, О.В. Кохановської та ін.

Мета статті – проаналізувати поняття корпоративного договору та з'ясувати його правову сутність.

У науковій літературі є кілька підходів до розуміння корпоративного договору (см. таблиця 1).

З огляду на вищевикладене сутність корпоративного договору полягає у:

- створенні умов ефективного управління корпоративними правами;
- забезпеченні захисту прав і інтересів сторін.

У рамках сутнісних характеристик корпоративного договору закони «Про господарські товариства» та «Про корпоративні договори» передбачають [7; 8]:

1) змогу укладати корпоративні договори між акціонерами акціонерних товариств і учасниками (засновниками) товариств з обмеженою відповідальністю з метою врегулювання їхньої спільної діяльності;

2) змогу міноритарного акціонера/учасника впливати на ключові питання діяльності товариства та гарантувати змогу кожного інвестора в будь-який момент вийти зі складу товариства, повернути свою інвестицію та прибуток від неї;

3) змогу товариства з обмеженою відповідальністю в корпоративному договорі фіксувати такі обов'язки сторін: на загальних зборах учасників (засновників) голосувати у спосіб, передбачений договором; утримуватися від відчуження часток до настання визначених у договорі обставин; погоджувати придбання або відчуження частки за заздалегідь визначеною ціною; вчиняти інші дії, пов'язані з управлінням товариством з обмеженою відповідальністю, його припиненням або виділом із нього нової юридичної особи, що узгоджені та прописані у корпоративному договорі;

4) обов'язкову письмову форму корпоративного договору;

5) строковість корпоративного договору;

6) обов'язковість корпоративного договору лише для його сторін;

7) конфіденційність корпоративного договору;

8) змогу у судовому порядку примусити учасника придбати або продати частку у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю за заздалегідь визначеною ціною та/або у разі настання визначених у договорі обставин, порушення корпоративного договору;

9) змогу передбачати в корпоративному договорі товариства з обмеженою відповідальністю способи забезпечення виконання зобов'язань і заходи цивільно-правової відповідальності за невиконання або неналежне виконання таких зобов'язань (відшкодування збитків, стягнення неустойки тощо);

10) порушення корпоративного договору товариства з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ), яке не може бути підставою для визнання недійсними рішень органів управління ТОВ;

11) нормативне визначення поняття договору між акціонерами. Договір між акціонерами – це договір, предметом якого є реалізація акціонерами – власниками простих та привілейованих акцій прав на акції та/або прав за акціями, передбачених законодавством, статутом та іншими внутрішніми документами товариства (далі – акціонерний договір);

12) обов'язки сторін за акціонерним договором: голосувати у спосіб, передбачений договором, на загальних зборах акціонерів, погоджувати придбання або відчуження акцій за заздалегідь визначеною

Таблиця 1

Поняття корпоративного договору

Визначення	Автор
Угода між учасниками юридичної особи корпоративного типу, якою вони визначають порядок здійснення корпоративних прав і зобов'язуються здійснювати певним чином ці права або утримуватись від здійснення цих прав задля реалізації спільних охоронюваних законом інтересів [1, с. 26]	В.А. Васильєва
Договір між учасниками юридичної особи корпоративного типу, за яким вони визначають порядок здійснення як корпоративних прав, так і прав на частку (акцію) і зобов'язуються здійснювати певним чином ці права або утримуватись від здійснення цих прав задля реалізації спільних охоронюваних законом інтересів [2, с. 37]	І.В. Венедиктова
Договір між учасниками акціонерних відносин (засновниками, акціонерами, потенційними акціонерами), що закріплює особливості реалізації сторонами договору корпоративних прав [4, с. 25]	О.М. Вінник
Договір між акціонерами є цивільно-правовим договором, за яким сторони – акціонери певного акціонерного товариства – зобов'язуються узгоджено здійснювати належні їм майнові та немайнові права, посвідчені акціями, з метою забезпечення своїх інтересів, пов'язаних з участю в управлінні цим акціонерним товариством [3, с. 167]	О.І. Виговський
Угода, що укладається між юридичною особою корпоративного типу і її учасниками, спрямована на організацію різних сторін життєдіяльності товариства [6, с. 39]	О.А. Кириллових
Договір між акціонерами з питань корпоративного управління як одна з форм волевиявлення учасників [5]	О.Р. Кібенко
Нормативний договір, який містить норми корпоративного права, визначає універсалізацію прав і обов'язків сторін корпоративних відносин, надає їм тривалий, стабільний характер (наприклад, засновницький договір юридичної особи) [9, с. 97]	О.В. Серих
Договір, за яким учасники товариства зобов'язуються реалізовувати свої права та повноваження певним чином або утримуватись від їх реалізації. Корпоративний договір є безвідплатним і вчиняється в письмовій формі. Корпоративний договір, який не відповідає цим вимогам, є нікчемним (ст. 7 Закону України «Про товариства») [8]	Нормативне визначення

Джерело: [1–6; 8; 9]

ціною та/або у разі настання визначених у договорі обставин, утримуватися від відчуження акцій до настання визначених у договорі обставин, вчиняти інші дії, пов'язані з управлінням товариством, його припиненням або виділом із нього нового товариства;

13) змогу визначити в акціонерному договорі умови, на яких акціонер вправі або зобов'язаний придбати або продати акції товариства, та випадки (які можуть залежати чи не залежати від дій сторін), коли таке право або обов'язок виникають;

14) заборону визначати предметом акціонерного договору зобов'язання сторони договору голосувати згідно із вказівками органів управління товариства, щодо акцій якого укладений цей договір, крім випадків, якщо стороною договору є особа, яка одночасно входить до складу органу управління товариства;

15) обов'язкові вимоги до форми договору між акціонерами: письмова форма із зазначенням або без визначення строку;

16) положення про те, що акціонерний договір є обов'язковим тільки для його сторін;

17) положення про конфіденційність договору між акціонерами;

18) договір, який стосується прав на акції та/або прав за акціями, укладений стороною акціонерного договору в порушення такого договору, може бути визнаний судом недійсним за позовом заінтересованої сторони акціонерного договору лише у разі, якщо буде доведено, що інша сторона за відповідним договором знала або мала знати про обмеження, передбачені акціонерним договором;

19) положення про те, що порушення акціонерного договору не може бути підставою для визнання недійсними рішень органів товариства;

20) положення про те, що особа, яка відповідно до акціонерного договору набула право визначати варіант голосування на загальних зборах акціонерів за акціями товариства, зобов'язана повідомити товариству про набуття такого права у разі, якщо внаслідок такого набуття ця особа самотійно або разом зі своєю афілійованою особою (особами) прямо або опосередковано отримує змогу розпоряджатися більше ніж 10, 25, 50 або 75 відсотками голосів за розміщеними простими акціями товариства;

21) положення про те, що акціонерним договором можуть передбачатися способи забезпечення виконання зобов'язань та заходи цивільно-правової відповідальності за невиконання або неналежне виконання таких зобов'язань (відшкодування збитків, стягнення неустойки тощо);

22) положення про те, що кредитори акціонерного товариства та інші треті особи можуть укласти договір з акціонерами товариства, за яким останні з метою забезпечення охоронюваного законом інтересу кредиторів зобов'язуються реалізувати свої корпоративні права у спосіб, передбачений договором або утримуватися (відмовитися) від їх реалізації, в тому числі голосувати у спосіб, передбачений договором, на загальних зборах акціонерів товариства, узгоджено вчиняти інші дії, пов'язані з управлінням товариством, придбавати або відчужувати акції за певною ціною чи за умови настання визначених у договорі обставин, утримуватися від відчуження акцій до настання визначених у договорі обставин;

23) положення про те, що акціонер (учасник) може зазначити в довіреності, виданій представнику, що ця довіреність не може бути скасована до закінчення строку довіреності без згоди представника або може бути скасована лише у випадках, передбачених у довіреності (безвідклична довіреність);

24) положення про те, що безвідклична довіреність підлягає нотаріальному посвідченню;

25) положення про те, що безвідклична довіреність припиняється у разі припинення зобов'язання, з метою виконання або забезпечення виконання якої вона видана;

26) інститут безвідкличної довіреності має на меті забезпечити вищий рівень надійності операцій із продажу корпоративних прав (часток, акцій) та інших правочинів, в яких повірений прагне отримати впевненість у тому, що це рішення учасника або акціонера є кінцевим.

Висновки.

1. За своєю правовою природою корпоративний договір є цивільно-правовою угодою та договором про спільну діяльність.

2. Корпоративний договір за своєю суттю є домовленістю учасників господарського товариства корпоративного типу з питань управління корпоративними правами.

3. Предметом корпоративного договору є права учасників господарського товариства корпоративного типу.

4. Корпоративний договір має забезпечити учасникам (акціонерам) господарських товариств корпоративного типу змогу самотійно за взаємною згодою визначити порядок реалізації корпоративних прав, пов'язаних з управлінням товариством, порядок вирішення спірних ситуацій та забезпечити захист інтересів сторін за договором.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васильєва В.А. Корпоративні правочини: поняття та особливості. Проблеми охорони прав суб'єктів корпоративних правовідносин : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 10-ій річниці створення Лабораторії з вивчення проблем корпоративного права НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України (23–24 вересня 2011 р.). Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2012. С. 25–28.
2. Венедиктова І.В. Реалізація охоронюваного законом інтересу при укладенні корпоративних угод. Проблеми охорони прав суб'єктів корпоративних правовідносин : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, 2012. С. 36–38.
3. Виговський О.І. Договори між акціонерами в міжнародному приватному праві. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2014. № 10. С. 167–174.
4. Вінник О. Акціонерні угоди. Юридична Україна. 2010. № 5. С. 20–27.

5. Кібенко О.Р. Сучасний стан і перспективи правового регулювання корпоративних відносин: порівняльно-правовий аналіз права ЄС, Великобританії та України: автореф. дис. ... канд.: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Харків, 2006. 22 с.
6. Кирилловых А.А. Корпоративное право. Курс лекций. М.: «Юстицинформ», 2009 г. 192 с.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо корпоративних договорів: Закон України від 23 березня 2017 р. № 1984-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1984-19>.
8. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю? Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show /2275-19/paran403>.
9. Серих О.В. Класифікація джерел корпоративного права України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2011. № 1. С. 96–99.